

ENQUETE

RALPH HEIEFORT

SLÆGTSKABETS GRÆNSE - JORD ELLER BLOD?

Kort tid efter at jeg begyndte at læse antropologi, kom jeg i kontakt med „slægtskab“. Det viste sig hurtigt at være forfærdelig kompliceret. Men som jeg terpede alle de besynderlige begreber, forsøgte jeg at gøre det hele begribeligt ved hjælp af at tegne uderlige symboler. Jeg har sjældent anstrengt mig så meget, og belønningen var da også en bestået eksamen. Derefter glemte jeg – eller rettere sagt – fortrængte jeg alt om slægtskab. Det var dumt.

Det var dumt af to grunde. Den ene grund findes der en undskyldning for, men det gør der desværre ikke for den anden. På den ene side var jeg offer for den intellektuelle mode. Som offer er man under påvirkning af ukontrollerbare eksterne kræfter. „Slægtskab“ var helt enkelt ikke *in* – det var *out*. På den anden side begik jeg den intellektuelle fejltagelse at forveksle det komplicerede med det komplekse. I dette tilfælde er henvisning til eksterne årsager ikke et lige så adækvat forsvar. Slægtskab er kompliceret – det tror jeg, de fleste studerende i antropologi vil medgive mig, men at slægtskab også er komplekst, tror jeg, at mange med mig har overset. Forskellen mellem et kompliceret og et komplekst fænomen er mere end blot en semantisk distinktion, eftersom et kompliceret fænomen kan beskrives fuldstændigt ud fra sine individuelle bestanddele, hvorimod et komplekst fænomen ikke helt kan forstås ud fra sine enkelte bestanddele. Slægtskab tilhører, som jeg ser det, helt afgjort den sidste kategori.

I den strukturfunktionalistiske variant af slægtskabsstudier, som man forbinder med Radcliffe-Brown, er der, på trods af at individet ikke ses som udtrykt i sin konkrete individualitet, en tydelig tendens til at være materialistisk konkret. Radcliffe-Brown regner afstamning ved *descent* – hvilket, i sidste instans, vil sige igennem blod. Man kan med ganske god ret hævde, at Radcliffe-Brown ikke var i stand til at se struktur som en abstraktion – for ham bliver social struktur et konkret netværk af reale og sociale, men ikke desto mindre supraindividuelle, positioner.

Meget kan man anklage Lévi-Strauss for, men ikke at være i stand til at abstrahere er en falsk beskyldning. Og at abstrahere er lige netop, hvad han gør, når det gælder slægtskab. Her bliver kontrasten til Radcliffe-Brown specielt fremtrædende. Nøgleordet for Lévi-Strauss er *alliance* på bekostning af *descent*, og dermed bliver slægtskab i Lévi-Strauss' udformning et udtryk for grupper af mænds udveksling af kvinder med det formål at skabe alliancer mellem grupper. Det er således ikke et udslag af simpel

chauvinisme fra Lévi-Strauss' side, der her er tale om. Derimod er allianceteorien et udtryk for, at Lévi-Strauss vil transcendere den set med hans øjne simple, biologiske relation mellem individer, som den fremtræder i descentteorien. En afledt effekt af allianceteorien bliver, i forhold til descentteorien, en perspektivforskydning fra blod til jord.

Uanset hvilket slægtskabsteoretisk paradigme man bekender sig til, er forskellen mellem Radcliffe-Brown og Lévi-Strauss et eksempel på, hvordan man fortolker samfundet: Er samfundet et aggregat af individer eller en association af grupper? I parentes kan det nævnes, at Aristoteles var af den opfattelse, at et samfund som minimum krævede to personer. Langt senere skulle Georg Simmel hævde, at et samfund skal bestå af mindst tre personer. Men hvis vi på den ene side forsøger at besvare spørgsmålet om den "nede" grænse for et samfund, bliver vi da ikke også nødt til at stille os selv spørgsmålet om, hvor samfundets "øvre" grænse går? En udvidet forståelse af slægtskab så at sige. Men vi har måske allerede fortolket samfundets øvre grænse – gennem så lang tid og i så forskellige termer som fra „valgslægtskab til „forestillede fællesskaber“, og det der ligger derimellem?

Men måske findes der yderligere et alternativ? Det er ikke noget nyt alternativ, der er tale om – det er faktisk lige så gammelt som Metusalem. Hvis vi vender os mod jurans virkeområde – om ikke for at finde svar så i det mindste for at finde inspiration – bemærker vi nemlig, at spørgsmålet om tilhørighed, i formel forstand, længe er blevet diskuteret i termer som jord og blod – eller rettere sagt som *jus soli* og *jus sanguinis*. I førstnævnte tilfælde er der tale om tilknytning til territoriet – det vil sige til jorden. Konsekvensen bliver, at alle, der fødes inden for et lands grænser, så at sige tilhører landet. Når det gælder *jus sanguinis*, forholder det sig anderledes. Her er tilhørsforholdet noget, man så at sige arver fra sine forældre. Både historisk og etnografisk virker det altså, som om tilhørsforhold er variationer over samme bøjningsmønster: nemlig udtrykt i jord og blod. For romerne var ariadnetråden territorialprincippet – for grækerne var det genealogiprincippet. Ved at „appropriere“ romersk kultur kunne man blive romersk medborger – uafhængigt af etnicitet. At blive græsk medborger var ikke noget, man kunne blive ved på modsvarende måde at „appropriere“ græsk kultur. Græsk medborger kunne man blive, hvis „man“ var af hankøn, og ens genealogiske forhold var kendte.

Hvem ved, måske bliver slægtskabsstudier in igen. Det er i sagens natur vanskeligt at udtale sig alt for skråsikkert om fremtiden, men populariteten kommer sandsynligvis til at være afhængig af den grad af fortolkningsrelevans, som studiet har at tilbyde i moderne samfund. Men det ville under alle omstændigheder være synd og skam ikke at nærme sig det komplekse, bare fordi det fremstår kompliceret.

Ralph Heiefort
Ph.d.-studerende
CEFOS - Centrum för Forskning om Offentlig Sektor
Göteborgs Universitet